

Gedroomde Kaiserschmarren in Hitlers kuuroord

*Rügen (Duitsland)
Donkergroen en betongrijs,
onophoudelijke stortregens*

Voor het weer hadden we beter thuis kunnen blijven. En in Binz, op Rügen, vangen we voortdurend bot als we vragen of er nog ruimte is voor vier personen voor vannacht. Pas na urenlang zoeken vinden we een plek: een souterrain onder een huis op een heuvel. Onze gastheer zwaait ons al van verre toe vanuit zijn met lege bierflessen omgeven tuinhuisje.

“Ik ben weduwnaar”, zegt hij bij wijze van kennismaking. Hij vertelt waar wij kunnen slapen en als toegift vertelt hij zijn levensverhaal vol herhalingen en uitweidingen. Het stelt ons geduld op de proef en wij onderbreken hem met de woorden:

“Dank voor uw uitleg, maar wij zijn nu moe en willen graag even rusten.”

Hij knikt ontevreden, wij sluiten de deur.

We horen nu alleen nog het snorren van de petroleumkachel en het ruisen van de regen.

Zie ik er zelf vaak ook zo slonzig uit, ben ik zelf ook vaak te persoonlijk, te lang van stof? Ik wil nooit meer op deze manier mensen tot last zijn, denk ik, terwijl ik de geur opsnuif van peut en gekookte kool, en om mij heen schilderijtjes zie, tapijten, meubilair en snuisterijen die spreken van een mistroostig, tweedehands Oostblokbestaan zonder lichtheid of kunstzinnigheid. Een wereld van plichtmatig overleven *im grauen Alltag*.

Lelijk

De volgende ochtend ontbijten wij met onze eigen oudbakken broodjes van gisteren. Omdat het maar blijft regenen, vluchten we naar de enige plek op Rügen waar je een hele dag onder dak bent. Het langste gebouw ter wereld, vier en een halve kilometer, neergezet in op dracht van de Führer zelf. Als voorportaal van de hel vinden wij halverwege een *Imbiss* van grijs aluminium, als een gestrande ruimtesloep uit een slechte sciencefictionfilm. We fietsen gestaag door in de stortregen en daar doemt de reus al op, een schier eindeloze reeks geschakelde zesverdiepingkazernes, grijs, grijs en vervallen. Ik verklaar dit bouwwerk eenzijdig als Volstrekt en Immens Lelijk. Een gedroomd vakantieoord voor 20.000 gasten en 5.000 bedienden, maar nooit afgebouwd.

Vele malen heeft hier een vraag rondgezongen. Deze vraag luidt: Wat moeten we met dat ding?

De bouw alleen al viel vijf keer duurder uit dan gepland. De 9.000 bouwvakkers legden halverwege hun bakstenen neer. De oorlog brak uit en ze moesten naar

de wapenfabrieken. Dat was 1939. Nu is het 2012. Het licht is vaal, het DDR-pleisterwerk (Duitse Democratische Republiek) uit 1980 is aan het afbrokkelen. Naargeestig zet het zich voort, tot het zich verliest in de verte, een stenen karkas zonder eind.

In deze eerste kilometers *Prora* brandt nergens licht. We volgen de borden richting ingang *Prora Mitte*. Je hebt ook nog *Prora Ost* en *Prora West*, met gelijknamige treinstations. We zien een natgeregend groepje naar binnen schuifelen. Vlakbij klinkt een metalig gebonk. Een kunstinstallatie? Een drummer van een trashbandje? Nee, een regenpijp bungelt los in de wind en spuit grote gutsen bruin water ruim boven douchehoogte. Het trapportaal leidt naar een tussenverdieping met een expositie over de geschiedenis van Prora. Het is een slecht verlichte ruimte vol panelen met kleingedrukte krantenartikelen in zwartwit. De reclame van *Kaffee mit Schmarren* ziet er aanlokkelijk uit. Daarom steken we even over naar het *Wiener Kaffeehaus*, met oubollige stoeltjes en een blinde muur met een onbeholpen krijttekening van een wijnkelder. Aan het loket trekken wij een nummertje tussen de andere lijdzame gasten. Eerst betalen, dan bediening. Vriendelijk is die niet. Men faciliteert, wat iets anders is dan ontvangen. De koffie met gebak is helaas uitverkocht. We nemen daarom het enige wat beschikbaar is: smakeloze patat met *Bockwurst* die onverschillig wordt neergekwakt op een kartonnen bordje.

Wie alles wil zien, moet hier lange wandelingen maken over lege verdiepingen. Ondanks de verwarming voelen de ruimtes koud aan. De verbindende gang is zo langgerekt dat optische vervorming optreedt; hij verliest zich in een zwart gat. Ergens in deze eindeloosheid vinden wij de model-gastenkamers uit de Hitlertijd. In het plan waren ook zwembaden, theaters en restaurants opgenomen. *Kraft durch Freude* was de slagzin. Vrij

vertaald: 'door plezier te maken, doe je nieuwe krachten op', die dan weer ingezet kunnen worden voor de heilstaat. Wij zien spartaanse hokjes van twee bij vijf, met twee losse bedden, eenvoudige stoelen, een wasbak en een kledingkast. Veel meer dan slapen kun je niet in deze bijna-gevangencellen. Mensen kregen maar minimale ruimte voor zichzelf. Opgaan in de massa was het ideaal. De Prora-compartimenten zijn tegelijkertijd legerbarakken, want Hitler wilde dat Prora in oorlogstijd ook kazerne kon zijn. Maar die functie kregen zij pas veel later toen het hier DDR ging heten.

In de jaren '50 vestigde zich hier de *kasernierte Volkspolizei*. Zij had als enige in de DDR een eigen parachutistendivisie. Het grauwe uiterlijk waarmee Prora zich vandaag aan ons voordoet, kreeg het pas in 1980. Aan de zeekant maakten DDR-architecten honderden vensters. Maar die moesten omlijst worden, waardoor de hele DDR prompt een aluminiumtekort kreeg. Een kazerne dus, die nog aardig wat voeten in aarde had voordat hij bruikbaar was.

Verderfelijke mythe

Maar wat, als het originele plan eens voltooid zou zijn? Hoe zou een vakantie er dan uit hebben gezien?

Met deze gedachte in het achterhoofd stel ik mij voor dat de tentoonstelling is uitgebreid met de tekst van een mij onbekende Duitse schrijver, laten we hem Wolfgang von Eschenburg noemen. Met zoetige socialistisch-realistische afbeeldingen schildert hij op een fraai vormgegeven paneel het verhaal van twee jonge mensen in het *Ostseebad Kraft durch Freude*.

Ik begin gelijk te pennen:

Heinrich en Uti uit Maagdenburg waren twee hardwerkende jonge Duitsers van onbesproken gedrag. Ze kenden elkaar sinds 1938 en kregen datzelfde jaar rond Kerst een mooie uitnodiging in een envelop met een hakenkruis erop. Ze waren officieel uitgenodigd in juli drie weken in Prora te verblijven. Prora! Unsterbliche Heldentaten hadden zich daar afgespeeld. Ze hadden er al veel over gehoord. Na hun aankomst konden ze hun geluk niet op; de theaterzalen en Kino waren geweldig, en dan het golfslagbad!

Ook al was hun kamertje maar klein en kaal, daar waren ze samen het gelukkigst. Wat gaf het dat het maar hospitaalbedden waren. Soms overschaduwde de permanente dreiging van oorlog en onheil hun prille geluk. Maar mensen beweerden zoveel. De geruchten waren als donkere wolkjes die snel voorbij dreven. Het was al halverwege 1940 en ook al draaiden de wapenfabrieken op volle toeren, het Duitsland van de Führer had nog even genoeg aan zichzelf.

Heinrich en Uti waren trouw en gedisciplineerd, maar toch zouden ze graag wat vaker samen een ongereguleerd uurtje beleven. De hele dag waren ze in touw. Elke dag om zeven uur op, verplichte Heilgymnastiek in het grote Kommunalraum, of buiten als het weer het toeliet. Dan toespraken aanhoren, samen schoonmaken, daarna gezamenlijk de maaltijd voor de middag bereiden. In zo'n mooie omgeving nam je veel voor lief.